

ДЕЛФИНА ДИЛПАРИЋ

НЕПОЗНАТА СЛИКА МОШЕ ШОАМОВИЋА

Моша Шоамовић данас је скоро сасвим заборављена личност, а мало је био запажен и у времену у коме је деловао. До сада непознату слику „Портрет Ђорђа Михаиловића“¹ можемо додати малом броју сликарских радова Моше Шоамовића, чија сигнатура са сигурношћу упућује на аутора. Слика је доспела у Народни музеј у Чачку као поклон Лепе Михаиловић из Краљева и носи инвентарски број Л-260.

Шоамовићев живот познајемо само фрагментарно. Подаци о години његовог рођења и школовању нису поуздано утврђени. Рођен је у Нишу, вероватно 1876. године.² Завршио је четири разреда гимназије³ и, уколико се школовао у Нишу, на његово животно опредељење пресудно је могао да утиче његов учитељ цртања, а касније и колега — Стеван Никшић Лала.⁴ На цртачки одсек Краљевске академије ликовних уметности у Минхену код професора Ваурр-а уписао се 13. маја 1903. године.⁵ По завршеном школовању, у пролеће 1907. године, још је био у Минхену, одакле је 1. марта послао молбу и потребна документа Министарству просвете Србије за место учитеља цртања у Нишкој гимназији. У молби Шоамовић помиње свој родни град као место где његова сиромашна родбина живи.⁶ Главни просветни савет је, на основу дипломе Минхенске сликарске

академије, оценио да „има квалификација за учитеља цртања и лепог писања у средњим и стручним школама“,⁷ па је Министарство просвете својим решењем од 13. септембра 1907. повољно решило његову молбу.⁸

Време од 1907. до 1914. године Шоамовић је провео као учитељ цртања у Нишкој гимназији.⁹ За учитеља четврте класе унапређен је 20. јуна 1911.¹⁰ Школске 1913/14. године постао је руководилац збирке за цртање и лепо писање.¹¹ Због бугарске окупације наставио је службу у Крагујевцу, где је у Општинској реалној гимназији 1918. био наставник за вештине. По ослобођењу у Крагујевачкој гимназији кратко је вршио исту дужност. Између два светска рата, у Нишу, у Мушкој гимназији, предавао је цртање и писање. У логор „Црвени крст“ одведен је у октобру 1941. године, а већ у првој половини 1942. стрељан на брду Бубањ код Ниша.¹²

Шоамовића први пут сусрећемо у јавном уметничком животу на Првој изложби Српског уметничког удружења у Београду 1908. Као ванредан члан Шоамовић је изложио „Аутопортрет“ и четири рада под називом „Студија“. Ликовни критичари су већ на овој изложби запазили његове радове. После ове, излагао је још два пута: на Првој српској уметничкој изложби у Сомбору 1910. године („Портрет“) и на Изложби ликовних уметника Београда у Сомбору 1921. („Студија“ I—VI).¹³

Од његових радова, у Народном музеју у Нишу налази се: 18 цртежа (рађених оловком), две фотографије (на којима је вршио интервенције темпером и уљем) и један недовршен портрет, започет у уљу.¹⁴

Недавно је пронађен и „Портрет Ђорђа Михаиловића“, рађен уљем на папиру, величине 24,5 x 19 цм, са сигнатуром доле, десно: „Шоамовић“.

Фигура Ђорђа Михаиловића, команданта Шумадијске дивизије I позива, смештена је у пејзаж. Насликан је као човек који је зашао у шесту деценију живота, бледог лица, са изражајним погледом, брковима и брадом. Фигура је окренута нешто улево, а лице је дато у трочетвртинском профилу. Одевен је у шињел од сивомаслинасте чоје, са два реда златних дугмета. Јака је посувраћена, од исте чоје, а на крајевима јаке је латица златне боје. На шињелу су и еполете од златног гајтана, а пешеви око шињела и око јаке опшивени су испуском црвене боје. Руке су му у џеповима, а рукави шињела поврнути су и у горњем делу опшивени испуском. Шињел има и црвене преклопце. Генерал носи цвикере и шапку,

која има два ширита и владарски монограм. Испод шињела се виде: светлоплави оковратник официрске блузе, врх сабље и црне чизме са белим рефлексима светлости на наборима. Централно место у композицији заузима генерал Михаиловић док је у другом плану приказан зимски, шумски пејзаж са коњаником. Слика је могла настати само после 20. октобра 1912. године, јер је Ђорђе Ј. Михаиловић тада унапређен у чин генерала.¹⁵

Колористички систем портрета развијен је на лицу, попрсју и материји шињела. Он носи квалитет и пластичку формулу слике. Боја је нанета у кратким потезима четке, извор светлости са леве стране обасјава целу фигуру, а треперење одбијене дифузне светлости запажа се на инкарнату и шињелу. Иако је цртеж веома развијен, форма је чврсто грађена и конструктивна, а моделација је изведена славим сенчењем. Палета је пригушена, готово монохрома, са широко распрострањеном сивобелом и сивоваслином бојом. На мирној површини шињела, са скоро глатком фактуром сликаног слоја, истичу се пастозно рађени контрастни детаљи оковратника, дугмади и преклопаца. На лицу доминирају тонови светлог окера.

Портрет генерала је строг, задивљује изражајношћу, карактеризацијом и изванредном мирноћом. Иза овог утиска је солидан цртеж и искрен приступ мотиву. Наглашена је и компонента реалистичког. Шоамовић је увек откривао своју склоност и страст за цртежом, кога је најчешће радио оловком. Цртеж је једноставан, мекан и сигуран, а линија дескриптивна. Имао је изванредан осећај за изнијансиране односе светлости и сенке.

Слика „Портрет Ђорђа Михаиловића“, малих димензија, једноставне композиције, са стојећом фигуром на средини и редукованом представом амбијента, представља Шоамовића као сликара високе занатске вештине. То се јасно може уочити у поставци и сликарској обради фигуре, где су постулати академског реализма апсолутно примењени. Описној материјализацији и имитативној сигурности, изједначеним са објективизмом фотографије, не може се наћи ни једна примедба. Међутим, амбијент у који је фигура постављена — пејзаж у позадини — сликан је сумарно, без академске егзактности. То би могао бити повод да се и ова слика сматра незавршеним, али индикативним делом Моше Шоамовића.

Као сликара, Шоамовића засад можемо најпотпуније сагледати кроз ово дело — једну од ретких сачуваних уљаних слика. Из оскудних биографских података и помена његове уметничке активности може се склопити представа о вредности и значају његове уме-

тности. Кључни материјал — малобројни радови оцртавају Шоамовићеву уметничку фигуру, која се, у контексту развоја српске уметности прве четири деценије овог века, нашла на оном путу којим су се успорено кретали најупорнији браниоци академизма.

НАПОМЕНЕ

1. Ратни пут десетог пука од 1912—1918, каталог изложбе, Народни музеј, Чачак, 1984, кат. бр. 29.
2. Наташа Дрча, Моша Шоамовић — ликовни педагог и сликар, Зборник Народног музеја у Нишу, бр. 1, Ниш, 1985, 90.
3. Архив Србије, Министарство просвете, ф. 2, р. 86/1909.
4. Наташа Дрча, н. д, 91.
5. Ј. Секулић, Минхенска школа и српско сликарство, Зборник Народног музеја, II, Београд, МСМLIX, 273.
6. АС, МПс, ф. 2, р. 86/1909.
7. Исто.
8. Просветни гласник, Преписи господина министра просвете и црквених послова, Београд, 1907, 647.
9. Љ. Никић, Моша Пијаде и Моша Шоамовић, Зборник за ликовне уметности, 10, Нови Сад, 1974, 420.
10. Извештај за школску 1911/1912. годину, Српска краљевска гимназија у Нишу, Ниш, 1912, 11.
11. Годишњи извештај о Нишкој гимназији у школској 1913/1914. години, Ниш, 1914, 17.
12. Љ. Никић н. д, 421; Наташа Дрча, н. д, 90.
13. Љ. Никић, н. д, 421.
14. Наташа Дрча, н. д, 97.
15. 1912—1937, Прилог прослави двадесетпетогодишњице ослободилачког рата 1912—1913. године, Београд, 1937, 117. Генерал Ђорђе Ј. Михаиловић рођен је 23. априла 1856. године у Чачку. Артиљеријску школу завршио је као питомац XI класе. У чину пуковника био је инспектор пешадије и командант дивизије. Шумадијском дивизијом I позива командован је у првом балканском рату. Пензионисан је 1913. године, а умро у Крагујевцу 24. јула 1925. године.

UN TABLEAU INCOUNNU DE MOŠA ŠOAMOVIC

Le peintre Moša Šoamović naquit vers 1876 dans la ville de Niš. Il fit ses études à l'Académie royale des beaux-arts de Munich, où il passa son examen de diplôme en 1907. Il enseigna ensuite le dessin au lycée de Niš. C'est seulement au lendemain de la Seconde guerre mondiale qu'il travailla pendant une brève période comme professeur dans la ville de Kragujevac. Il fut fusillé dans la première moitié de 1942 sur le mont de Bubanj, près de Niš.

Šoamović exposa ses oeuvres quatre fois lors des expositions collectives qui eurent lieu à Belgrade, à Sombor et à Niš.

Récemment on a découvert le Portrait qu'il avait fait de Đorđe Mihajlović. Le tableau se trouve actuellement au Musée national de Čačak. Ce portrait de petites dimensions (24,5 x 19 cm) et d'une composition simple, la figure en pied étant située au milieu et le décor étant réduit à l'essentiel, révèle sa grande habileté artisanale. C'est ce qui se manifeste surtout dans l'ordonnance et le traitement pictural de la figure, où les postulats du réalisme académique sont strictement observés. Sa matérialisation descriptive et sa sûreté dans l'imitation, égalables à l'objectivité de la photographie, sont irréprochables.

C'est ce portrait, une de ses rares huiles conservées qui nous permet le mieux, pour l'instant, de nous rendre compte des caractéristiques de l'art de Šoamović.

Сл. 1. Моша Шоамовић: Генерал Ђорђе Михаиловић
1. Moša Šoamović: Le portrait du général Đorđe Mihailović